

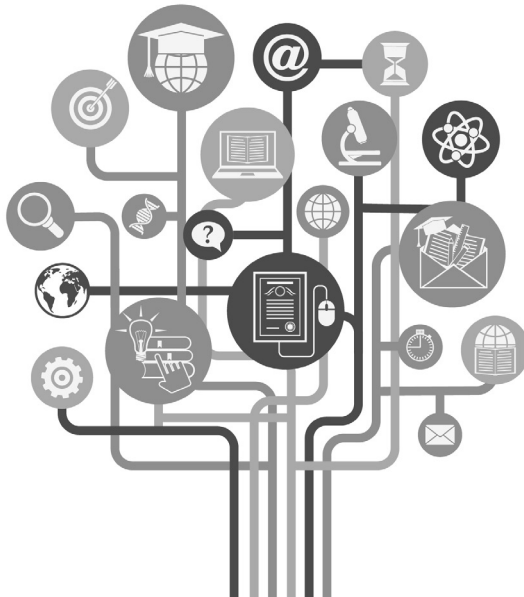
10

กฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมชั้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

Protection Laws for Rights of Juvenile in Judicial Process Prior to the Litigation that are Inconsistent with International Obligations

เมธาพร กาญจนเตชะ และ นิธิกานต์ สนสรน้อย

Mathaporn Kanchanatecha and Nithikan Sonsanoi

กฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ขึ้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ*

Protection Laws for Rights of Juvenile in Judicial Process Prior to
the Litigation that are Inconsistent with International Obligations

เมธาพร กาญจนเตชะ¹ และ นิธิกานต์ สนสรระน้อย²

Mathaporn Kanchanatecha and Nithikan Sonsano

¹ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา นครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

Faculty of Law, Nakhonratchasima College, Nakhonratchasima 30000, Thailand

e-mail : Ajanmay@nmc.ac.th

² คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา นครราชสีมา 30000 ประเทศไทย

Faculty of Law, Nakhonratchasima College, Nakhonratchasima 30000, Thailand

e-mail : nithikanson@nmc.ac.th

Received : November 30, 2021 Revised : March 18, 2022 Accepted : March 24, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กขึ้นก่อนฟ้องในปัจจุบันว่ามีกฎหมายฉบับใดที่ไม่สอดคล้องหรือขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

ผลการศึกษา พบว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมถึงระเบียบ ข้อบังคับของสถานพินิจนั้นยังมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child 1989) และกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 คงมีเพียงบางประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น การควบคุมตัวเด็กจะกระทำได้อาจมี

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการวิจัยเรื่อง “กฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ” ที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากวิทยาลัยนครราชสีมา

กฎหมายให้อำนาจต้องเป็นมาตรการสุดท้ายมีความจำเป็น รวมทั้งการกำหนดระยะเวลาควบคุมต้องพิจารณาถึงเด็กเป็นสำคัญ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรต้องมีการปรับปรุงกฎหมายไทยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : สิทธิเด็กและเยาวชน; พันธกรณีระหว่างประเทศ; การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนขึ้นก่อนฟ้อง

Abstract

The research entitled “Protection Laws for Rights of Juvenile in Judicial Process Prior to the Litigation that are Inconsistent with International Obligations” aimed to analyze Thai laws, related to the judicial process for juvenile prior to the litigation, whether which one was inconsistent with international obligations.

The study found that the Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 including regulations of juvenile detention home were also in accordance with the Convention on the Rights of the Child 1989 and the United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice 1985. There were some issues that were inconsistent with International Obligations such as the arrest of child could be conducted by legal authorization only and shall be final as it is necessary as well as the determination on time of making arrest shall be placed importance on child.

The researchers had a suggestion as follows : Thai laws should be amended to be in line with standards of international law that Thailand has her obligations to be complied to let juveniles have their freedom and rights protection actually.

Keywords : Rights of the Juvenile; International Obligations; Treatment on Juveniles Prior to the Litigation.

บทนำ

ประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันในการให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมอย่างเหมาะสม และในการคุ้มครองสิทธิของเด็กก่อนผู้สัญญาตัดด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child 1989) กำเนิดขึ้นมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 โดยประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติรับรอง เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และมีผลบังคับใช้วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าวตลอดจนข้อปฏิบัติตามมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติต้องดำเนินการบัญญัติ แก้ไข เพิ่มเติมกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในทุกด้านตามพันธกรณี สำหรับพัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมของไทยนั้นจะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทยมีความพยายามแก้ไข ปรับปรุง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศตามที่ได้ลงนามภาคยานุวัติรับรองไว้ และเพื่อต้องการให้เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไว้อย่างชัดเจน สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับข้อกำหนดในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศเพื่อจะนำไปสู่ข้อพิจารณานำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กขึ้นก่อนฟ้องในปัจจุบันว่ามีขั้นตอนใดของกฎหมายที่ไม่สอดคล้องหรือขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

2. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องหรือขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษากฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กเฉพาะในส่วนของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนขึ้นก่อนฟ้อง ว่าในปัจจุบันมีขั้นตอนใดที่ไม่สอดคล้องหรือขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและได้รับประโยชน์สูงสุด

วิธีการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์กฎหมายไทยที่ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศดังกล่าวซึ่งจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กขึ้นก่อนฟ้องในปัจจุบันว่ามีขั้นตอนใดของกฎหมายที่ไม่สอดคล้องหรือขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศ
2. ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องหรือขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

ผลจากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และมีผลบังคับใช้วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ส่งผลให้ประเทศไทยต้องบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับประโยชน์สูงสุด ตลอดจนกำหนดแก้ไข วิธีการที่เหมาะสมสำหรับคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสิทธิของ

ผู้ต้องหาและจำเลยได้รับการคุ้มครอง และเพื่อประกันว่ากระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอน จะดำเนินไปด้วยความยุติธรรม เป็นการป้องกันการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมหรือการลุแก่อำนาจ (Abuse of Power) ของเจ้าหน้าที่รัฐ และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนขึ้นก่อนเพื่อความปลอดภัยสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ ดังนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (The Convention on the Rights of the Child 1989)

สำหรับมาตรการทางกฎหมายของอนุสัญญาสิทธิเด็กที่เข้ามาเสริมปฏิญญาสิทธิเด็กและเสริมการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คือ การที่รัฐภาคีอนุสัญญาสิทธิเด็ก ตกลงนำมาตรการทางบริหาร และมาตรการทางนิติบัญญัติที่เหมาะสมตามแต่ทรัพยากรที่พึงมี และตามความต้องการมาใช้เพื่อการดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญาฉบับนี้ได้ให้การยอมรับภายใต้กรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศ สำหรับมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (The Convention on the Rights of the Child 1989) ถือเป็นรากฐานสำคัญในเรื่องสิทธิของเด็ก และเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีบทบัญญัติชัดเจนให้รัฐภาคีต้องเคารพ และส่งเสริมสนับสนุนสิทธิเด็ก โดยมีสภาพบังคับทางกฎหมายระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนดสำคัญ (กมลินทร์ พินิจภูวดล, 2540) ประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคีสมาชิก เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 อนุสัญญานี้เน้นให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กในอันที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น จึงถือได้ว่าอนุสัญญาฉบับนี้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศฉบับแรกที่ทำให้ความคุ้มครอง ส่งเสริมชีวิต พัฒนาการขั้นพื้นฐานของเด็กอย่างแท้จริง และถือว่าเป็นการกำหนดมาตรฐานสากลทางกฎหมายที่นานาประเทศได้ร่วมตกลงกันเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิเด็ก (จริยวดี มิตรสูงเนิน, 2548) ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้ปรากฏหลักการว่าด้วยประโยชน์สูงสุดของเด็กในมาตรา 3 ข้อ 1 ซึ่งกำหนดให้สิทธิของเด็กที่จะได้รับประโยชน์สูงสุดนั้นต้องได้รับการคำนึงหลักประโยชน์สูงสุดนั้นต้องคำนึงถึงฐานะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญลำดับแรก (Primary Consideration) ในทุกๆ การกระทำและการตัดสินใจที่เกี่ยวกับเด็กทั้งในภาครัฐและเอกชน (มาตาลักษณ์ เสรมธากุล, 2562)

จากการลงนามของประเทศไทยส่งผลให้ต้องปฏิบัติตามแนวทางที่อนุสัญญาว่า

ด้วยสิทธิเด็กฯ กำหนดไว้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะส่วนหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องเคารพ และปฏิบัติตามในกรณีที่ได้กและเยาวชนกระทำผิดทางอาญาโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ., ม.ป.ป)

1.1 กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง

นำหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังมาพิจารณาใช้ กล่าวคือ จะนำบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในภายหลังและมีโทษทางอาญาย้อนหลังไปลงโทษในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนหาได้ไม่รวมถึงจะนำบทกฎหมายที่เป็นโทษหรือมีโทษหนักขึ้นไปมาลงโทษในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนหาได้ไม่ ซึ่งเป็นไปตามข้อ 40 2 (ก) ที่ได้กำหนดว่า “เพื่อการนี้และโดยคำถึงบทบัญญัติของตราสารระหว่างประเทศรัฐภาคีประกันว่า (ก) จะไม่มีเด็กคนใดถูกกล่าวตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยเหตุ แห่งการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำนั้นเกิดขึ้น”

1.2 ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

รัฐภาคีพึงยึดหลักข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ (Innocent) จนกว่าจะพิสูจน์ได้โดยปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 40 2 (ข) “เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอย่างน้อยที่สุดจะต้องได้รับหลักประกันดังต่อไปนี้ (1) ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย...”

1.3 ต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็ก

เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของรัฐภาคีจะเลือกปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาไม่ได้ ตามข้อ 2 (2) “รัฐภาคีพึงดำเนินมาตรการทั้งปวงเพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการคุ้มครองจากการปฏิบัติไม่ว่ากรณีใดๆ” ฉะนั้นในกรณีที่ได้กกระทำ ความผิดเหมือนกัน ย่อมได้รับการปฏิบัติจากรัฐเหมือนกัน

1.4 คุ้มครองการปฏิบัติโดยมิชอบต่อเด็ก

ในข้อ 37 นั้นได้วางหลักว่า “รัฐภาคีประกันว่าเด็กจะไม่ถูกทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือถูกลงโทษที่มีลักษณะโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือถูกลิดรอนสิทธิอิสระ

เสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขัง หรือจำคุกจะต้องเป็นไปตามบทกฎหมาย และใช้เป็นการสุดท้ายเท่าที่จำเป็นและระยะเวลาควบคุม กักขัง หรือจำคุกจะต้องให้มีความเหมาะสมกับสภาพความคิด และอายุเด็ก ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุม หรือกักขังจะต้องแตกต่างหากจากผู้ใหญ่

1.5 การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็ก

กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐบาลที่พึงจัดให้เด็กได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือทางอื่นใดที่เหมาะสมโดยพลัน ตลอดจนให้มีสิทธิต่อสู้คดีในศาลได้อย่างเต็มที่

1.6 สิทธิที่จะได้รับการติดต่อกับบิดามารดา

รัฐบาลต้องมีหลักประกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดและถูกกักขังหรืออับอายหรือกักขังโดยผิดกฎหมายหรือผิดกฎหมายอื่นใดโดยพลันโดยไม่ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษเท่านั้น

1.7 สิทธิที่จะมีล่ามช่วยเหลือ

กรณีเด็กถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา และเด็กนั้นไม่อาจเข้าใจภาษาท้องถิ่นได้ รัฐบาลจะต้องจัดหาล่ามให้โดยไม่คิดมูลค่า ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเข้าใจข้อกล่าวหาและสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ตามข้อ 40 (2) (ข) (4) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ

1.8 ต้องไม่มีการบังคับเด็กให้ให้ถ้อยคำหรือรับสารภาพ

เด็กที่ถูกกล่าวหาหรือตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา รัฐบาลที่พึงคุ้มครองและประกันว่าเด็กนั้นจะไม่ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำ หรือรับสารภาพต่อการกระทำความผิดของตนต้องเปิดโอกาสให้เด็กต่อสู้คดีได้อย่างเต็มความสามารถ ตามข้อ 40 (2) (ข)(4) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2. กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) (The Beijing Rules)

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับเด็กไว้อย่างดียิ่ง ซึ่งต่อมาองค์การสหประชาชาติได้มีการเสนอกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน

ค.ศ. 1985 เชิญชวนประเทศสมาชิกให้ปรับปรุงกฎหมาย นโยบายและวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎแห่งกรุงปักกิ่ง โดยปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย และเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนในทุกส่วนของโลก จัดทำสิ่งซึ่งยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายใด หลักปฏิบัติดังกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559).

3. กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ (United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty /the Havana Rules)

กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ มีรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ดังนี้ (นงลักษณ์ อาณี, 2557)

3.1 แนวความคิดพื้นฐานของระบบความยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชนควรสนับสนุน สิทธิและความปลอดภัย รวมทั้งส่งเสริมสุขภาพกาย จิต และความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน การจำคุกควรจะใช้เป็นวิธีการสุดท้าย เด็กและเยาวชนจะถูกลิดรอนเสรีภาพได้ก็เพียงแต่กรณีที่เป็นไปได้ ตามหลักการและวิธีการซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)เท่านั้น ดังนี้ การลิดรอนเสรีภาพของเด็กและเยาวชนควรเป็นวิธีสุดท้าย ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด และควรจำกัด เฉพาะคดีที่เป็นข้อยกเว้น และเวลาที่จำกัดเสรีภาพนั้น ควรดำเนินการพิจารณาโดยตุลาการที่มีอำนาจหน้าที่ โดยปราศจากการขัดขวางหากจะมีการปล่อยเด็ก และเยาวชนนั้นก่อนกำหนด

3.2 กำหนดให้ “เด็กและเยาวชน” หมายถึง บุคคลทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ควรกำหนดไว้ในกฎหมาย (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, ม.ป.ป.) ในขณะที่ “การลิดรอนเสรีภาพ” หมายถึง รูปแบบของการควบคุมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการจำคุกหรือสถานที่ที่มีการควบคุมบุคคลที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาล หรือเอกชน ซึ่งในสถานที่ดังกล่าวนี้ บุคคลจะไม่สามารถรับอนุญาตให้ออกไปได้โดยสมัครใจ แต่จะต้องมีคำสั่งของศาลของผู้บริหาร หรือของผู้มีอำนาจหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งในหน่วยงานของรัฐบาล

3.3 เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมอยู่ในระหว่างการจับกุมหรือระหว่างการ

พิจารณาคดี ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้บริสุทธิ์ ต้องหลีกเลี่ยง การควบคุมก่อนพิจารณาคดี ต้องดำเนินการโดยใช้มาตรการที่เป็นทางเลือกต่าง ๆ เมื่อมีการนำเอามาตรการในการป้องกันการกักขังมาใช้ ขณะเดียวกันศาลคดีเด็กและเยาวชนและพนักงานสอบสวน ก็ต้องให้ความสำคัญสูงสุดต่อการช่วยให้การดำเนินคดีต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดำเนินการต่อไปโดยเร็วที่สุดเพื่อประกันว่าระยะเวลาของการกักขังนั้นจะสั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้ที่ถูกกักขังที่อยู่ในระหว่างรอการพิจารณาคดี จะต้องถูกแยกออกจากเด็กและเยาวชนที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดแล้ว

เมื่อพิจารณาความไม่สอดคล้องของกฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนชั้นก่อนฟ้องของประเทศไทย พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดเพื่อคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564)

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำได้

มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ใน กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุม หรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

อีกทั้งในทางปฏิบัติได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ตราขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอในส่วนของการอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยกฎหมายการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนฟ้องที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (The Convention on the Rights of the Child 1989) ที่ประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติรับรอง ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยต้องบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศดังกล่าว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ไว้เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม โดยผู้วิจัยศึกษาเฉพาะหลักเกณฑ์การปฏิบัติขึ้นก่อนฟ้องตั้งแต่การจับกุมเด็กและเยาวชน การแจ้งสิทธิของผู้ต้องหา การปล่อยชั่วคราว การควบคุมตัว การสอบสวน และการจัดหาที่ปรึกษากฎหมาย จากการศึกษาสรุปได้ว่า มีประเด็นที่ไม่สอดคล้องในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหา ควรได้รับการปฏิบัติจากรัฐเสมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ การนำตัวเด็กไปควบคุมตัวไว้ ณ สถานพินิจในระหว่างการพิจารณาคดีเป็นการกระทบต่อสิทธิของเด็กและเยาวชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการที่ประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ประเทศไทยต้องบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ โดยในส่วนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก จึงตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีความมุ่งหมายให้มีหลักเกณฑ์ต่างๆ สำหรับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนจากการวิจัย พบว่า

กรณีการปล่อยชั่วคราวกำหนดไว้ในมาตรา 72 วรรคสอง “ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดมีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็ก หรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และบุคคลหรือองค์การดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ายังสามารถ ปกครองดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ พนักงานสอบสวนอาจมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้ แก่บุคคลดังกล่าวไปปกครองดูแลและสั่งให้นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปยังศาลภายใน ยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็ก หรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนภายหลัง ถูกจับ ในกรณีเช่นว่านี้ หากพฤติการณ์น่าเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนจะไม่ไปศาล พนักงาน สอบสวนจะเรียกประกันจากบุคคลดังกล่าวตามควรแก่กรณีก็ได้” การกำหนดดังกล่าว นี้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และอนุสัญญาว่า ด้วยสิทธิเด็กฯ

(4) การควบคุมตัว

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พุทธศักราช 2553 มาตรา 78 วางหลักว่าเมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือกรณีเด็กหรือเยาวชนปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าพนักงาน สอบสวน ให้พนักงานสอบสวนรีบดำเนินการสอบสวน และส่งสำนวนการสอบสวนพร้อม ทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและ ครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็ก หรือเยาวชนนั้นถูกจับกุม หรือปรากฏ ตัวอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน แล้วแต่กรณี

ตามมาตรา 78 วรรคสาม กำหนดเกี่ยวกับกรณีที่ไม่สามารถยื่นฟ้องได้ทันภายใน กำหนดสามสิบวัน พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการผิดฟ้อง โดยบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้กำหนดระยะเวลาในการผิดฟ้อง เมื่อรวมเวลาแล้วสำหรับความผิดอาญาที่มีอัตรา โทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกิน 5 ปี ไม่ว่าจะจำคุกด้วยหรือไม่ ก็ตาม พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะมีเวลาดำเนินการในชั้นสอบสวนและ ชั้นอัยการได้สูงสุด 90 วัน และส่งผลให้เด็กและเยาวชนในกรณีที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ ประกันตัวจะต้องถูกควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจซึ่งถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นจะ เห็นได้ว่าการควบคุมตัวดังกล่าวไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 37 ที่ กำหนดให้ใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่าที่จำเป็นและระยะเวลาควบคุมกักขัง หรือจำคุก จะต้องให้มีความเหมาะสมกับสภาพความคิดและอายุเด็ก...” โดยความมุ่งหมายในข้อ

37 ที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวเด็กจะกระทำได้อัตโนมัติต้องเป็นมาตรการสุดท้ายและมีความจำเป็น รวมทั้งการกำหนดระยะเวลาควบคุมต้องพิจารณาถึงเด็กเป็นสำคัญ

(5) การสอบสวน

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 ได้กำหนดวิธีปฏิบัติในการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนไว้ โดยในการสอบสวนจะต้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ในการสอบสวนให้กระทำในสถานที่ที่เหมาะสมโดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ปะปนกับผู้ต้องหาอื่นหรือบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องอยู่ในสถานที่นั้นอันมีลักษณะเป็นการประจานเด็ก หรือเยาวชน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงอายุ เพศ สภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ

2) ต้องใช้ภาษาและถ้อยคำที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนสามารถเข้าใจได้ง่ายโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3) ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสาร หรือไม่เข้าใจภาษาไทย จะต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้

3.1) ให้จัดหาล่ามให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.2) จัดหาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลืออื่นใดให้ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ดังนั้นเมื่อพิจารณา จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการสอบสวนดังกล่าวมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ

(6) การจัดหาที่ปรึกษากฎหมาย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 73 วรรคแรกกำหนดให้มีการจัดหาที่ปรึกษากฎหมายแก่เด็กและเยาวชน โดยเมื่อมาอยู่ต่อหน้าศาลเพื่อให้ศาลตรวจสอบการจับและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือถ้าเด็กหรือเยาวชนยังไม่มีที่ปรึกษากฎหมายให้ศาลแต่งตั้งให้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าข้อกำหนดดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฯ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ซึ่งในส่วนที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะโดยควรมีการทบทวน พิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องเป็นไปตามมาตรฐานสากลซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนระหว่างการพิจารณาคดี นั้นควรพิจารณาความจำเป็นของการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ รวมทั้งระยะเวลาควบคุมต้องพิจารณาถึงเด็กเป็นสำคัญ และการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนนั้นควรกระทำเป็นมาตรการสุดท้าย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of the Child) เป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- กมลินทร์ พินิจภูวดล. (2540). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก : สิทธิเด็กในประเทศไทย. *บทบัญญัติ*, 53(4), 100-105.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป). *กฎหมายสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ*. (9 มิถุนายน 2564) สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/B5e8C>.
- จริยวดี มิตรสูงเนิน. (2548). *การคุ้มครองสิทธิของเด็กในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะการปล่อยชั่วคราวชั้นก่อนฟ้อง*. นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นงลักษณ์ อาณี. (2557). *แนวทางใหม่ในการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาและการดำเนินคดีกรณีผู้กระทำผิดเป็นเด็กและเยาวชน*. นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน. (2564). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- มาตาลักษณ์ เสรมธากุล. (2562). *งานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง หลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สมชัย ซีฆาอุตมากร. (2554). *พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลสยามพริ้นติ้ง.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2563). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. (ม.ป.ป). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ.
- สำนักงานปลัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)*. (12 กันยายน 2564) สืบค้นจาก <http://law.m-society.go.th/law2016/law/view/415>.